

אזר מזכלא

זילין תורני לענין ביולא

ערב שבת קודש נח | ו' חשון תשפ"ז | גליון 71

חידושים ועיונים / בתורה צפונים
מעין גנים / אהבה בעדנים
לענין יונים / להשית מכונים
לעשות תקונים / לשכנת שוכן מעונים
לכבוד ורננים / לאדוני האדונים
לו העליונים / ושכינתו בתחתונים
ודבריו תמים / נחמדים ונאמנים
יקרים מפנינים / לב מרנינים
יזכר ברית איתנים / ויחיש פריונים
לשמו מיוחדים / באהבת בנים

חידושים ועיונים
בתורה צפונים

על הפרשה

מעין גנים
אהבה בעדנים

איסור רציחה

א. בפרשת השבוע הקב"ה אומר לנו ובניו: אעפ"י שאסרתי לאדה"ר לשחט בהמות למאכלו – לכם אני מתיר. וכמש"כ 'פל רמש אשר הוא חי לכם יהיה לאכלה' כנרק עשב נמתי לכם את פל' (בראשית ט, ג. ופירש"י). המשיך הקב"ה ואמר להם: אע"פ שהתירתי לכם לשחט בהמות – מ"מ אסור לכם להרג בני אדם, וכמש"כ (פסוק ה-ו): 'ואף את דמכם לנפשתיכם אדרש'... שפך דם האדם באדם דמו ישפך כי בצלם א-להים עשה את האדם' (עפ"י רש"י ואבן עזרא).

והקשה בספר 'דברי חן' (להגאון ר' חיים נפתולן זצוק"ל. מגאוני ליטא לפני פמ"ה נחמשים שנה – סימן פ"ב) מה הנה אמינא להשוות בין אדם לבהמה "כל מוצאו יתרגנו אם ידו תקיפה - והרי הוא ממצות שכליות שלא יהא איש את רעהו חיים בלעו". ע"ש.

טעם היתר אכילת בהמות – 'שהכל למיתה הם עומדים'

ב. וי"ל, שפרוש רש"י והאבן עזרא - נסמך על דברי חז"ל ב'מדרש אנדה' (בראשית ט, ג): שהטעם שצאסר לאדם הראשון לשחט בהמות – הוא משום ש'הכל לחיים הם עומדים', והטעם שלנחם היתר לשחט בהמות – הוא משום שלאסר חטא אדה"ר 'הכל למיתה הם עומדים'.

ומעתה מושב פירש"י, למה הנה אמינא שמתיר להרג אדם, והתשובה, משום שהרי הטעם שמתיר לשחט בהמה – הוא משום 'הכל למיתה הם עומדים', והרי גם אדם בכלל זה. קמ"ל שאסור.

ואמנם מעתה צריך באור מה פשר הסבא שאומר ה'מדרש אנדה', למה אכן אדם שונה מבהמה - מאחר שגם באדם יש את הטעם 'הכל למיתה הם עומדים'.

האסור להרג בהמות בימי אדה"ר – משום שדרגתם באדם

ג. וי"ל, שהנה מבאר ברמב"ם (אדיר במרום' עמוד כט-לג): שבזמן אדה"ר, האדם היה כמו המלאכים ולמעלה מהמלאכים – שהוא היה מנהג ע"י שם י-ה משם הוי"ה, והבהמות היו כמו בני אדם עכשו – שהיו היו מנהגות ע"י שם ו-ה משם הוי"ה.

ואחר הסטא, האדם - ירד להיות מנהג ע"י שם ו-ה, והבהמות - ירדו אל מחוץ לקדשת שם הוי"ה, ונצאו אל קליפת נגה - שהיא הקליפה הרפה של הסט"א המקיפה את הה' אחרונה דשם הוי"ה (אור חסידים ונקרא יו"ד - ומקורו ב'עץ חיים' שער מ"ט פרק ג).

עפ"י מובן בפשטות הטעם לכך שאדם הראשון נאסר לשחט בהמות, ונהו משום שבנימיו הבהמות היו במדרגת בני אדם עתה שאסור להרגו.

'הכל לחיים הם עומדים' – שמקור חיייהם מקדשת שם הוי"ה

ד. ומעתה יתבאר דברי חז"ל (מדרש אנדה) הנ"ל, ונהנו שקדם הסטא 'הכל לחיים הם עומדים' – כלומר, שכלם יונקים את חיותם משם הוי"ה - שהוא אלקים חיים - מקור החיים. וממילא חיייהם הם חיים עליונים וקדושים, ולכן הקב"ה אסר על מלאך המות ועל האדם - לטל חיים עליונים וקדושים אלו.

משא"כ לאחר הסטא 'הכל למיתה הם עומדים' – כלומר, הבהמות יונקות את חיותם מקליפת נגה שנקראת מות [קליפת נגה היא עץ הדעת טוב ורע - שהוא עץ המות (עץ חיים מט, ג)]. ולכן מתר לטל חיים שפלים אלו שחשובים כמיתה – לצורך האדם.

ואמנם האדם שונה מבהמות, כי גם לאחר הסטא הוא נשאר בתוך קדשת שם הוי"ה, נרק שירד מ-ה אל ו-ה, וממילא חיו - הם חיים עליונים וקדושים ממקור קדשת שם הוי"ה, וממילא כל הזמן האדם בגדר 'לחיים הם עומדים'.

'אדם אית לה מזלא'

ה. החלוק הנ"ל בין האדם לבהמות – שהאדם יונק חיותו משם הוי"ה, והבהמה יונקת חיותה מקליפת נגה - קראהו חז"ל 'אדם אית לה מזלא, בהמה לית לה מזלא' (בבא קמא ב, ב). ובאר ב'העמק דבר' (בראשית ד, יד; א, כו): "... והוא צלם א-להים המסבבו ומגן עליו מנזק".

והנה הצלם והדמות – מקבלים מאור קדשתו של ו-ה דשם הוי"ה [צלם - ו', דמות - ה' (זהר שמיני לה, ב)].

והרי השם ו-ה – מקבל אורו משם י-ה.

והנה י-ה משם הוי"ה נקרא 'מזל' – משום שהוא הנהגת היחוד – שממנו נוצל השפעת הטוב ללא הגבלה של מדת הדיו ('אדרא רבה' - זהר נשא קלדא). "ותהו לשון מזל בכל מקום, והוא מזלא עלאה - שכולל י"ג תקונין..." (הגה"א 'יהל אור' ח"א דף יז, ב - על זהר בראשית מג, ב).

וממילא, 'אדם אית לה מזלא' – פרושו, שיש עליו השפעה מקדשת שם הוי"ה, שהוא המזל, והוא משרה על האדם צלם אלקים השומר על חיו.

פרק ב

הסתלקות הצלם סמוך למיתה

ו. אלא שמעתה צ"ב, איך בסופו של דבר האדם מת [בתפלה שבמקרה מתקנה הנבואה 'כלע המות לנצח', וכל אדם מישראל יאכל מעץ החיים נמי לעולם].

אמנם הדברים מבארים להדיא בזהר ינחי בכמה מקומות (ריז, ב; רכ, א; רכז, א). שפך אמרו חז"ל (זהר ינחי ריז, ב): "אמר רבי יהודה, מן שמתחילים אותם שלשים יום [=סמוך לפטירתו של אדם] - צלם האדם נחשו, והדמות שנראית בארץ נמנעת.

"כל גיא ינשא, ואיהו גימטריאות פרפראות לחכמה" (תקוני זהר תקון ע). "ורוצה לומר דנאמר ביה 'חכמת סופרים' תסרח' - שסופרים מספר הגימטריאות. וזה 'כל גיא' - שהיה שפל מאד - 'ינשא' (באור הג'א"ש דף קלטב; ועיקל"ח פתחי חכמה נ"ב).

הזה נבקעו כל מעינות תהום רבה וארבת השמים נפתחו (בראשית ז, יא). 'המבול' [במלוי דמילוי: הי יוד, ממ מם, בת יוד תאו, ויו ויו, למד מם דלת]. בגימטריא 'בשבעה עשר לחדש חשון' [עם הכולל] (1656). וכן הוא בגימטריא של שנת המבול - שהיתה בשנת אלה תרנ"ו (1656) לבריאת העולם (סדר עולם רבה). (גימטריאות הדר התורה).

ויהי כל הארץ שפה אחת ודברים אחדים (בראשית יא, א). - "שפה אחת - לשון הקדש" (רש"י). וב"ה בתלמוד ירושלמי (מגלה א.ט): "שהיו מדברין בלשון יחידו של עולם, בלשון הקדש". וב"ה בזהר נח (עא, א) ע"ש בארבה. 'שפה אחת' [עם הכולל] - בגימטריא 'לשון הקדש' (794). (ברכת פרץ).

הקב"ה הסיר משני את ה'צלם'. שהרי "ההורג נפש אפלו בשגגה אובד צלמו, ומזה הטעם איתא בבבבכות פרק אין עומדין (לב, ב) דפהו ההורג אפלו בשגגה אינו נושא את פניו שנה" ובפרש"ם פסוקים אעלים עיני מקם ידכס דמים מלאו" (העמק דבר).

וזהו שאמר קין: "ומפניו אסתר" - "מאור פניו - כי צלם אלהים סר מפניו, כמקור באמרו 'ויפלו פניו', ועל כן 'והיה כל מציא יתרגני' - כי לא נאמר 'ומוראכם וחתכם' והיה על כל חית השדה' רק אשר בו צלם אלהים על פניו כמפרש אצלנו (מהר"ם אלשיך. ועי' זהר נח דף עא, א).

י. ומה שמשמע מהלשון 'ומפניו אסתר' - שהוא אבד את ה'צלם אלקים', הוא משום ש'ומפניו אסתר' משמע ששני אינו יונק את חיותו מקדשות שם הוי"ה - שהוא 'אור פני מלך חיים', אלא מקלפת נוגה. נהרי זה עצמו הענין שנסתלק ממנו הצלם ודמות - שהוא השפעת שם ו-ה משם הוי"ה. וכן"ל. יא. ומעשה - טען קין - על ידי שהוסר ממנו הצלם, ממילא הוא כבהמה שיונקת חיותה מקלפת נוגה, ומעשה לש כלפיו את סברת הקתר ד'הפל למיתה הם עומדים' שנאמר בבהמה, וממילא 'והיה כל מציא יתרגני', ש'הפל מושלים בו'.

יב. ומסבס' העמק דבר: "ויבנה מוכן הא דאיתא נדרים דף מ"א דלמד מכאן דאדם שהגיע קצו הכל מושליו בו, והנינו משום שאז מסתלק צלמו ממנו". כלומר, קין, וכן אדם שהגיע קצו - שניקם שוים לענין זה, שנסתלק הצלם מהם. וממילא יש ללמד משני למי שהגיע קצו - שהפל מושלים בו. יג. ואכן הקב"ה קבל את תשובתו ותפלתו של קין, וכמש"כ בפסוק הבא 'וישם ה' לקין אות לבלתי הכות אתו כל מציא'. ופירש"י "חקק לו אות משמו במצחו, והחזיר מוראו על הכל". וכמה מפרשים נתחבטו על איזה אות מדבר. ובאמת הדברים מפרשים בתקוני זהר (תקון ס"ט דף קיח, ב): "ובגין דחב בתיבתא וקביל עליה אות ברית - שוי עליה אות ו' לשזבא לה". והינו שהקב"ה חקק בו אות ו' משם הוי"ה, שהוא מקור הצלם.

קמחא טחינא טחינת

יד. וממילא יוצא, שמיית אדם - היא באותה בחינה של חרבן ביהמ"ק, שבתחלה נסתלקה נשמתו של ביהמ"ק - שזהו השכינה הקדושה (עין רמ"ד נואלי ספר הלקוטים ח"א עמוד תי"ז), ורק אח"כ הקב"ה התיר לנבוכדנצר להסריבו, ואמר לו: "...היכלא קליא קלית, קמחא טחינא טחינת" (סנהדרין צו, ב). - כך הוא במיתת אדם מישראל המקבילה לחרבן ביהמ"ק (שבת קה, ב). - שהקב"ה אומר למלאך המות: "קמחא טחינא טחינת".

פרק ג.

הכלל שהצלם מסתלק קדם המיתה - אינו במקרה של רצח טו. אלא שמעשה יש להקשות, למה רוצה נפש חיב מיתה, הלא אם הוא הצליח לרצח - פרושו שפבר הגיע קצו של הנרצח, כפי שנגזר עליו מלמעלה. וממילא הצלם אלקים נסתלק מהנרצח קדם לבו, וא"כ לכאורה נחשב כאלו הרוצח נטל חיי בהמה - שיש בה את סברת הקתר ד'הפל למיתה הם עומדים' שנאמר בבהמה, ולמה הרוצח יהנה חיב מיתה? <<<

א.

אלה תולדת נח נח איש צדיק תמים הנה בדרתיו את האלהים התהלך נח (בראשית ו, ט).

'נח' [במלוי: 'נון חית'] - בגימטריא 'איש צדיק' [עם ב' האותיות, נו' האותיות]. (524). (צפונות רש"י).

ב.

ונח בן שש מאות שנה והמבול היה מים על הארץ (בראשית ז, ו). 'המבול היה מים על הארץ' [עם 5 המלים] - בגימטריא ת"ר - כמספר שנותיו של נח (אותיות ומופתים בגימטריא).

ג.

בשנת שש מאות שנה לחי נח בחדש השני בשבעה עשר יום לחדש ביום

>>>

רבי יצחק היה יושב יום אחד על פתחו של רבי יהודה והיה עצוב. יצא רבי יהודה ומצא אותו בשער שלו שהיה יושב ועצוב. אמר לו, מה יום זה משהאיר ימים?...

אמר לו [=רבי יצחק לרבי יהודה]: הרי נשמתי מסתלקת ממני בכל לילה, ולא מאירה לי בחלום כמו שהיתה בתחלה. ועוד, שפאשר אני מתפלל ומגיע לשומע תפלה - אני משגיח בצלמי שבבית רואני רואה אותו... שכתוב (תהלים ט) 'אד בצלם יתהלך איש' - כל זמן שצלם האדם לא יעבר ממנו - יתהלך איש ורוחו עומדת בתוכו. כשהעבר צלם האדם ולא נראה - אז הוא מעבר מהעולם הזה. אמר לו, ומכאן, שכתוב (איוב ח) כי צל גמיונו עלי ארץ".

וכתב הבן יהונדע (ראש השנה יא, א. ד"ה רבי יהושע): "...דידוע דהסילוק המצוי אצל כל אדם - שהוא שלוששים יום קדם המיתה - לא יסתלק כל הצל בבת אחת, אלא יתחלק לשלושים חלקים, וכל יום יסתלק ממנו חלק אחד משלושים חלקים". עד שברגע האחרון מסתלק ממנו הצל לגמרי.

ז. מבאר, שכל עוד ששורה על חיי האדם קדשת שם הוי"ה - הוא בכלל 'לחיים הם עומדים', ולא שיף שהוא ימות, ומה שלבסוף הוא מת - הוא רק מתי שהצלם מסתלק ממנו, וממילא באותה שעה מקור חיי אינו מקדשת שם הוי"ה, אלא מקלפת נגה [שזהו הענף של חטא עץ הדעת - שנותנים לו בברכה מה שרצה בבחינה (אדיר בפרום עמ' תי"ד), ובעל כרחו הוא מקבל חיותו מעץ הדעת. שהוא קלפת נגה (עין חיים מט, א)]. וממילא הוא יורד לבחינת בהמה שמקור חיותה מקלפת נוגה. וכאשר חיי של האדם - נעשים בבחינת חיי בהמה - אז הקב"ה מתיר למלאך המות לטל את החיים השפלים הללו.

אין חיה שולטת באדם - עד שנדמה לו כבהמה

ח. ובנה יתבאר מש"כ ב'ספר חסידים' (הוצאת מקיצי נרדמים סימן תשס"ד): "זמן תלמיד חכם הנה, ומעולם לא נבח בו כלב. פעם אחת נבח בו כלב, הלך לאשתו ואמר לתקן לו תכריכי. לא היו לו ימים מועטין עד שנפטר". והינו, שהנה אפרו (שבת קנא, ב): "אין חיה שולטת באדם עד שנדמה לו כבהמה, שנאמר 'אדם ביקר כל גליו נמשל בבהמות נדמו'". ובאר המפרש"א: "דאימת האדם על החיות - משום הנשמה שבו שהיא צלם אלהים, וכינון שנדמה בבהמה, וצלם אלהים אזל לו ממנו, ונהרי הוא כשאר בהמה שהחיה שולטת בה". עכ"ל.

וזה היה הסימן של אותו זמן תלמיד חכם, שאם הכלב קבל איזושהי שליטה עליו - פרושו ששליחותו במדה מסכמת נדמה לו כבהמה, והינו משום שנסתלק הצלם ממנו, וזה הוכיח לו שהוא בתוך ל' יום לפטירתו.

בין שהגיע קצו של אדם - הפל מושלים בו

ט. וזהו שאמר (נדרים מא, א): "כיון שהגיע קצו של אדם - הפל מושלים בו, שנאמר: והיה כל מציא יתרגני".

באור הדברים: קין אמר 'הו גרשת אתי היום מעל פני האדמה ומפניו אסתר' והייתי נע נד בארץ והיה כל מציא יתרגני' (בראשית ד, יד).

והינו, שפגל ששני רצח ואבד מהכל את ה'צלם' - לכן מדה נגד מדה

'ברית עולם בין א-להים ובין כל נפש חיה'

והיתה הקשת בענן וראייתה לזכר ברית עולם בין א-להים ובין כל נפש חיה (בראשית ט, טו).
ובאר הגאון רבי שלמה קלוגר זצוק"ל ('חכמת התורה' על פרשת נח): עפ"ימ"א (בראשית רבה כב,א): "זכר רחמיה ה' וחסדיה כי מעולם המה (תהלים כה, ו). לא מן דכדון (לא מהחסדים שיש עכשיו), אלא 'כי מעולם המה' - אמר רבי יהושע בר נחמיה, שם נהגת עם אדם הראשון, שכן אמרת לו (בראשית ב, י): כי ביום אכלך ממנו מות תמות, ואולי שנתת לו יום אחד משלך שהוא אלה שנה, היאך נזקק להעמיד תולדות".

ובארנו בחדושינו מכבר ('חכמת התורה' בראשית: 'שמע שלמה' עמ' תקעט-תקפ) הפונה, דמה נפקא מניה - אם הוי 'מן דכדון', או מעולם.
אף הפונה, דהנה נחזי אנן, עשיר גדול שניד מנכסיו - יהיה בושח לו לקבל צדקה, כיון דלא הרגל בכה, ויבקש כל טעדי האפשרי להיות נהנה מיגיע כפו. אבל מי שאביו ואבות אבותיו היו עניים והיו מרגלים לקבל צדקה - זה אינו מתבייש לבקש צדקה בפרהסיא.

והכי נמי נהיר דוד שהתחיל לבקש בתורת חסד 'זכר רחמיה ה' וחסדיה', והלא אדם גדול כדוד הוי ראוי שיתבייש לקבל צדקה וחסד רק להתאמץ להיות זוכה בדין, ולכן אמר דוד כיון שמימות אבינו הראשון הרגלנו בתורת חסד - אין לנו בושח לבקש חסד, ובפרט כיון דכתיב (תהלים פט, ג) 'עולם חסד יבנה', א"כ מתחלת הבריאה נבנה רק על דרך החסד, לכן אין לנו להתבייש לבקש בתורת חסד, ולכן אמר זכר רחמיה ה' וחסדיה כי מעולם המה'.

וזה כונת הנביא בהפסרת נח מ"ש 'בשעף קצף הסתרתני פני רגע ממך ובחסד עולם רחמתני', כלומר דאל תאמר שיהיה לך בושח בחסד הנה, רק ב'חסד עולם רחמתני' - בחסד שמעולם רחמתני, ואין לך להתבייש בדרך.

וזה התורה כאן, וראייתה לזכר ברית עולם - הינו ד'עולם חסד יבנה', לזכר ברית הנה שמעולם - להיות מתנהג בחסד ולא בדיון... עכ"ל.

והנה על בסיס דבריו של הגאון ר' שלמה קלוגר זצוק"ל - נתן להוסיף בבאר הענין שדוד בקש שיה' יתנהג בחסד - 'לא מן דכדון, אלא כי מעולם המה'.

שהנה הדרגה הכי גבוהה של חסד ורחמים - הנקראת 'עתיק יומין' - היתה בשבעת ימי בראשית העתיקים.

שאז לא היו שום מעשים טובים שבעבורם הבראה ראויה לשפע הטוב, ולכן הקב"ה ברא והנהיג את העולם ע"י 'עתיק יומין'. ואח"כ האדם ירד להנהגת 'אריה אנפין', ואח"כ האנושות ירדה להנהגת 'זעיר אנפין' (כפי שנתבאר בהרחבה בגליון הקודם).

ובזה יתבאר שדוד המלך בקש, שהקב"ה יתנהג עמו בחסד - 'לא מן דכדון, אלא כי מעולם המה'. כלומר, לא בדרגת החסד שיש עכשו - 'זעיר אנפין' - שהיא דרגה מועטת. ואפילו לא בדרגה היותר גבוהה - 'אריה אנפין', אלא בדרגה הכי גבוהה - 'עתיק יומין' כפי שהיה בבריאת העולם, ולכן אמר 'כי מעולם המה'.

ועל זה אומר הכתוב בפרשתנו - 'והיתה הקשת בענן וראייתה לזכר ברית עולם בין א-להים ובין כל נפש חיה' (בראשית ט, טו). והינו, שהברית אהבה שמתגלית בשעת הקשת - היא 'הנהגת החסד והאהבה' בדרגה הכי גבוהה, כפי שהיה בבריאת העולם, ולכן היא נקראת 'ברית עולם' [ולרמז: 'ברית עולם' - 'ברית עולם'].

[והנה זה עתה הראנו הגאון רבי אורי שחר שליט"א לדברי המלבי"ם (בראשית ו, ח) 'ונח מצא חן בעיני ה''. שאם נח לא היה מוצא חן - לא היה שם לב להקריב את העולם... וכמו שהיה בעת הבריאה - שלא היה אדם בארץ - [ששש לו זכויות] כתיב 'כי אמרתי עולם חסד יבנה'. וע"ז אמרו 'אין בן דוד בא אלא בדרך שכלו זכאי או בדרך שכלו חוב' - כי בדרך שכלו חוב שאי אפשר שתחול ההנהגה לפי מעשה הדור - אז יתנהג כמו בעת הבריאה שתתעורר מדת החסד מבלי השקף על זכות הדור, וכמ"ש ואביט ואין עוזר וכו' ותושע לי ורועי וכמ"ש בפרושי שם. וע"ז א"ש שמה שאמר ה' אמתה את האדם, היה ע"י שנח מצא חן בעיני ה', ועדין היה איש אחד שהיה ראוי שתחול ההנהגה על העולם לדון לפי המעשה, שאם גם נח לא היה מוצא חן והיה מצטרף להשחית את הכל, היה מתעורר מדת החסד כמו בעת הבריאה ולא היה משחית בעבור עון הדור. עכ"ל המלבי"ם. והן הן דברי הגר"א (בבאורו לתקוני זהר כ"א, דף נו-ו. מדפי הגר"א): 'ואם לאו (=שלא יחזור בתשובה קדם הקץ האחרון) - ימתינו עד הקץ, שאז יצאלו מצד החסד... כמו בבריאת העולם - עולם חסד יבנה'.

>>> המשך המאמר

יום הולדתו של האדם

בגליון הקודם, בארנו עפ"י היסוד הנ"ל (שנכתב לעיל בטור הימני) - את הענין שביום הולדתו של האדם - מזלו גובר (ירושלמי ראש השנה ג,ח). שהרי יום בריאת כל אדם - מקבילה לששת ימי בראשית של בריאת העולם שנברא ב'מזל', דהינו ב'הנהגת היסוד' הנקראת 'מזל', משום שממנה נוצל השפעת הטוב ללא הגבלה של מדת הדין ('אדרא רבה' - זהר נשא קלדא). "וזהו לשון מזל בכל מקום, והוא מזל עלאה - שכולל י"ג תקונין..." (הגר"א 'יהל אור' ח"א דף ז,ב - על זהר בראשית מג,ב).

שהרי כמו שבאפן כללי - בששת ימי בראשית - לא היו שום מעשים טובים שבעבורם הבראה ראויה לשפע הטוב. כך באפן פרטי - ביום לדתו של כל אדם - אין בידו מעשים טובים, והוא נברא מבין התגבורות המזל עליו, ולכן בכל שנה בתאריך זה - חוזר אצלו ענין התגבורות המזל. וזהו עפ"י היסוד המבאר ברמח"ל לענין המועדים (דרך ה' ח"ד פ"א ס"ו): "ושרש כלם [=שרש כל המועדים] - הוא סדר שפדחה החכמה העליונה: שכל תקון שנתקן ואור גדול שהאיר בזמן מהזמנים - בשבט תקופת הזמן ההוא - אירע עלינו אור מעין האור הראשון, ונתחדש תולדת התקון ההוא במי שקבלו". עד כאן מהגליון הקודם.

*

ועל זה הוסיף הגאון רבי אורי שחר שליט"א, שמצינו סבא קוץ לענין בריאת העולם. דהנה איתא (כתובות ה,א): "בתולה נשאת ברכיני ונבעלת בחמישי - הואיל ונאמרה בו ברכה לדגים, אלמנה נשאת בחמישי ונבעלת בששי - הואיל ונאמרה בו ברכה לאדם".

וכתב שם ה'אילת השחר': "צ"ע בכל מה דאמרין דנאמרה בו ברכה, דהא אף דבאותו יום כתבה התורה ברכה, אבל הברכה הא אינו דוקא על היום ההוא. והזינו מזה חדוש דמ"מ הברכה תחול יותר באותו יום שנאמרה הברכה".

וב'כאיל תערג' (בראשית תשע"ז) הוסיפו: "והבאר בזה כמ"ש בתשובות הרשב"א (ח"א סי' ת"ג) דבכל יום מימות השבוע תתחזק בו המלאכה שנבראת בו, ומביא הרבה דגמאות לזה. ופרש בזה גם הא דבתולה נשאת ליום הרביעי משום ברכה דששת ימי בראשית".

כל להמית אשה בלא זמנה, משום שהיא היתה אוסרת בידה את האור של המנור, והניחתו על גב רגלה, ונקנית, והורע מזלה".

יח. ולכאורה צריך לומר, שמה שאמרו שאין רשות למלאך המנות לטל סי' אדם קדם זמנו - הפננה משום שקדם זמנו יש עליו צלם אלקים, ואין למלאך המנות רשות לשלט על צלם אלקים.

משא"כ במסכת חגיגה, הגמרא מפרשת שהורע מזלה, והינו שזולקח ממנה הצלם אלקים (וכנ"ל אות ה' - עפ"י 'העמק דבר'), ונשאר לה רק סי' בהמה, ולכן למלאך המנות יכול לטל חיים שפלים אלו.

יט. ומעתה, מאחר שנתבאר, שבמקרה של רצח - אין הצלם אלקים מסתלק מעל האדם גם בשעת רציחתו, ואשר על פן אין רשות למלאך המנות לטל את חייו, ומצד שני - הרי הרוצח פן יכול לטל את חייו, מזה מוכח שהרוצח נוטל את סי' הנרצח - גם בשעה שהצלם אלקים עליו, ולכן הרוצח חוב מיתה.

[בגליון הבא יתבאר בכדי 'מיתת טעם', למה במקרה של רצח - אין את הכלל שהצלם מסתלק קדם המיתה. - ראה עוד ב'עבודות ואמרות'].

טז. וי"ל, שלכאורה יש להוכיח, שבמקרה של רצח - אין את הכלל שהצלם מסתלק קדם המיתה. ונמצא שהרוצח הוא זה שאבד ממנו את הצלם אלקים, ולכן הוא חוב מיתה.

שהנה אמרו (זהר נבא קיד,א): "כל בני העולם נשמתם יוצאת על ידי מלאך המנות. אם תאמר שכן אדם הנה יצאה נשמתו על ידי אותו מלאך המנות - לא כן! אלא מי שהורג אותו, הוציא את נשמתו בטרם הגיע זמנו שישלט בו אותו מלאך המנות".

וכן אמרו (זהר נאש ר,ב): "בא ראה, כל בני האדם, כלם עוברים על ידי מלאך המנות, פרט לזה, שהקדמו אותו בני אדם - טרם הגיע זמנו לשלט בו ולטל רשות, שהרי אין מלאך המנות שולט באדם עד שנוטל רשות".

מבאר, שאין רשות למלאך המנות לטל סי' אדם קדם זמנו.

יז. וקשה דאיתא (חגיגה ד,ב): "רב יוסף כי מטי להאי קרא בכי: ויגש נספה בלא משפט", אמר: מי איבא דאזיל בלא זמניה?

ועל זה הגמרא משיבה, שאכן פן הוא, והגמרא מביאה מעשה, שמלאך המנות

טוב לחסות בה'

פנינת חזק לתורה ומעש"ט

א.

התגלותו בחלום של הרב טוביה קמפה זצ"ל -
לצורך תשלום חוב של כֶּשֶׁה פרוטה.

ותמלא הארץ חמס (בראשית ו, יא).

"איזהו חמס ואיזה הוא גזל, אמר רבי חנינא:
חמס - אינו שנה פרוטה, וגזל - ששנה פרוטה,
וכך היו אנשי המבול עושים, היה אחד מהם
מוציא קפתו מלאה תרמוסים והיה זה בא
ונוטל פחות משנה פרוטה, וזה בא ונוטל פחות
משנה פרוטה, עד מקום שאינו יכול להוציא
ממנו בדין..." (בראשית רבה לא, ח).

התפרסם בקו הודעות פנימי של אחד
השעורים בישיבת 'בית מדרש עליון': "דידינו
הבלתי נשכח האברך החשוב רבי טוביה קמפה
זצ"ל, התגלה בחלום לו... ואמר לו שהוא חב
שתי שקל לבחור מסים שנקב בשמו, ואמר
שהשתי שקל נמצאים בחליפה שלו. והלכו
ובדקו ומצאו את השתי שקל בחליפה שלו.
ואותו בחור - שהמנוח אמר שהוא חב לו כסף
- הודה שאכן כמה פעמים הוא הלך למנוח
כסף" (מאת בן אחי שליט"א - מבחירי ישיבת
'בית מדרש עליון').

ב.

מי היה האדם הראשון שמסר נפשו על קדוש
השם? ולמה הוא זכה?

'ויצאת ה' על פני תרח אביי ארץ מולדתו
באר כשדים' (בראשית יא, כח).

ומדרש אגדה, יש אומרים שעל ידי אביו מת,
שקבל תרח על אברם בנו לפני נמרוד על שכתת
את צלמיו והשליכו לכבשן האש, וה' ה' יושב
ואומר בלבו: אם אברם נוצח - אני משלו, ואם
נמרוד נוצח - אני משלו. וכשנצל אברם אמרו
לו לה' משל מי אתה, אמר להם ה' משל
אברם אני. השליכוהו לכבשן האש ונשרף, וזהו
אור כשדים" (רש"י).

נמצא שה' היה הראשון שמסר נפשו על קדוש
השם. האם זכה ה' לשכר על כך?

'ה' חתם סופר' באר, ששכרו היה שכל האמהות
של כלל ישראל יצאו ממנו!

לה' היו שלשה ילדים: יסכה, מלכה, ולוט.
יסכה זו שרה אמנו, הנקראת יסכה משום שהיא
סוכה ביום הקדוש.

מלכה זוהי הבת שהתחתנה עם נחור שזכתה כי
מצאצאה תצא רבקה, כפי שאומר הפסוק (כב,
כ-ג): "ויגד לאברהם לאמר הנה לך נדה מלכה
גם וזה בני לנחור אחיך, את עוז בברך ואת בוז
אחיו ואת קמאל אבי ארם. ואת פדור ואת חזו
ואת פלדש ואת ידלף ואת בתואל. ובתואל ולד
את רבקה".

לרבקה ישנו ארבע ששמו לבן, והוא הוליד ארבע
בנות - שתיים מנשותיו ושתיים מפילגשיו. מנשיו
הוליד את לאה ורחל, ומפילגשיו את זלפה
ובלעה...

כך שאכן, כל האמהות של כלל ישראל הן
מצאצאיו של ה'!

ה' היה גם אביי של לוט. אמנם לוט לא גרם
להרבה מאד נחת, אולם סוף כל סוף מדבר בן.
אותו בן התחתן עם שתי בנותיו והוליד מהן את
עמון ומואב. ממואב יצאה רות המואבית, סבתו
של דוד המלך הנקראת 'אמה של מלכות',
ומעמון יצאה נעמה העמונית, אשתו של שלמה
המלך ואמו של רחבעם בן שלמה מלך יהודה.
מבאן, שמי שמוסר את נפשו למען הקב"ה, אין
הקב"ה מקפח את שכרו ומשלם לו טבין ותקלין.
בדאי לעשות עם רבנו של עולם עסקים... הוא
לעולם אינו פושט רגל... (ומתוך האור)

לע"נ מרת חסיה געלא (כתוב: געלא ע"ה,
בת ר' יצחק שליט"א

איה ידע הבחור הקדוש יוסף דב ויסמן זצ"ל הי"ד - בשלשים יום קדם שנעקרה"ש - שהוא עומד
להסתלק מן העולם?

א. ח' אדר א' תשל"ח נרצח עקדה"ש הבחור הקדוש יוסף דב [ב"ר חיים וצירל פרידה] ויסמן זצ"ל
הי"ד, ביחד עם הקדוש הרב כהנא בלומפלד זצ"ל הי"ד (נצח לזכרו ספר זכרון 'עדות ליוסף').

כמאה ימים לאחר הפוגע - מצאו שהשאר צנא: "מאחר ואין אדם יודע יום מותו, ולפעמים מזכרים
אדם בהרצאה כאלו הולך למות, אולי זכני ה' קצת... ביוצאני כי יתכן ובקרוב אהיה לפני בית דין של
מעלה..."

תאריך כתיבת ה'צנא' היה בדיוק שלושים יום קדם הסתלקותו במוצ"ש פרשת בא באותה שנה.
יודעי תלו מארע מפעים זה בדברי האור החיים בפרשת ויחי, המביא מהזהר"ק כי הנשמה מרגישה
שלושים יום קדם הסתלקותה. ואמנם לא כל אחד זוכה לזה אבל "צדיקים מרגישים ויודעים כל דבר
רוחני". ראשי ישיבת חברון, ובמיוחד מרן הגאון רבי שמחה זיסל ברוידא זצוק"ל - התפעלו מהספור
ואשרו את הקשר לדברי האור החיים הקדוש (בטאון 'כנסת ישראל' ויחי תשפ"ה).

ב. א.ה. מוצאי שבת פרשת בא - שבו נכתבה הצנא - כל באותה שנה בז' שבט. וזה היה שלשים
ושתיים ימים קדם ח' אדר א' - יום עקדתו.

ולא זו בלבד, אלא שהתהליך הזה התחיל עוד לפני אותו מוצאי שבת.

וכפי שספר חברו, הגאון רבי יהודה בריטקופף שליט"א (במאמרו 'ארח חיים למעלה למשכיל' - 'עדות
ליוסף' עמוד תקצ"ט):

"בדיוק שבט תשל"ח, שמי לב, בחבר וידיד קרוב, כי משהו חריג עובר על נפשו של יוסף דב, הוא
הפך מפנם וסוגר יותר, והרבה להתבודד עם עצמו. הכרות מעמיקה היתה לי איתו, מכוחה ידעתי
להבחין כי יוסף דב עובר כעת תהליך פנימי עמוק מאד, המשפיע על כל ארחות חייו.

נכר היה בו בתקופה זו, כי מין בערה פנימית בוערת בו, ואת כל מעשיו עשה בנריות יתרה, בבניכול
מישהו דוחק בו להספיק סך הספקים ספק זמן קצוב.

השיא היה במוצאי שבת קדש פרשת בא, אור ליום ראשון ז' בשבט תשל"ח, בהתהלכי במסדרונות
הישיבה - הבחנתי כי יוסף דב צועד לחדרו, כשבדיו ערמת ספרים מכבדת, והוא נושא אותם לחדרו
בארשת פנים רצינית ודרוכה. כאן כבר לא התאפקתי, ודרשתי ממנו במפגיע לגלות את אפי התנהלותו
בתקופה האחרונה.

נכנסנו לחדרו, ושם גלה לי יוסף דב בפנים רציניות את אשר על לבו:

'בתקופה האחרונה אני חש תחושה ברויה מעל לכל ספק, כי עומד אני להסתלק מן העולם הזה
בקרב. משבע הדברים אני עסוק אפוא להכין את עצמי לפרדה מן העולם הזה, והערב הזה אני מתעתד
לכתב צנא. הספרים אלו - שלקחתי מאוצר הספרים - עוסקים כלם בכתיבת צנאות, ולאורם אני
מתפנן לכתב את צנאתי... עכ"ל.

ג. ויתכן לומר, שהן אמנם מבאר בזהר שהסימנים מתחילים בשלשים יום הסמוכים לפטירתו, אך זהו
לענין עקר הסימנים, אך כבר בימים שקדם השלשים יום - מתחילים הסימנים במידה מועטת. כמו
השמש ששולחת קרניה זמן קצר קדם בואה.

ד. והנה נתבאר במאמר על הפרשה, שברצינה - שהוא קדם זמנו - לא מסתלק הצלם [אולי במיוחד
במוסר נפשו על קדוש השם - אין הקב"ה נוטל ממנו את הצלם].

ה. ואמנם בזהר שם מבאר שיש כמה סימנים בשלשים יום הסמוכים לפטירתו: (א). שרבים מכריזים
עליו בעולם. (ב). שנשמתו עולה ורואה את מקומו בגן עדן. (ג). שמסתלק הצלם.

שקף אמרו (זהר ויחי ריז, ב). "אמר רבי יוסי, כשמתקריבים ימי אותו האיש, שלשים יום מכריזים עליו
בעולם, ואפילו צרי השמים מכריזים עליו. ואם צדיק הוא, שלשים יום מכריזים עליו בין הצדיקים בגן
עדן. שנינו, כל אותם שלשים ימים נשמתו יוצאת ממנו בכל לילה, ועולה ורואה את מקומה באותו
העולם..."

ורק אח"כ כתוב 'אמר רבי יהודה, מכשמתחילים אותם שלשים יום, צלם האדם נחשף, והדמות
שנראית בארץ נמנעת'.

ו. וכמו"כ י"ל לענין הבחור הקדוש יוסף דב ויסמן הי"ד, שמזלו שמע את הכרוז בגן עדן, או ראה
רשמים מעלית נשמתו בלילה לגן עדן, אך לא שהיה בו סלוק הצלם.

ז. ובכך יותר מדק לשונו: 'אולי זכני ה' קצת' - דמשמע שמדבר בדרך שהוא זכות, ולא בסלוק הצלם
שהוא חובה.

ח. וגם בדברי האור החיים מדק לענין זה.
ובתחלה נביא את לשון האור החיים (בראשית מז, כט) "ויקברו ימי ישראל למות וגו'... כי הרגיש

מהדברים אשר יארגעו לאדם קדם מותו, על דרך אומרים ז"ל בספר הזהר (ח"א ריז, ב) כי שלשים יום
קדם מותו מעבירין ממנו הצלם. ומעשה הובא שם שראה רשב"ר יצחק שעבר צלמו ממנו, והגם כי
דיעה זו משללת מבני אדם הצדיקים מרגישים ויודעים כל דבר רוחני".

ט. והנה בדברי האור החיים יש לדיק ב' דיוקים:

(א). למה לא כתב "כי הרגיש בהעברת צלמו ממנו", וכמו שמביא אח"כ מהזהר. ובמקום זה כתב: "כי
הרגיש מהדברים אשר יארגעו לאדם קדם מותו". דמשמע שמדבר על דברים נוספים.

(ב). למה כתב "כי הרגיש מהדברים אשר יארגעו לאדם קדם מותו", דמשמע רק חלק מהדברים, ולא
בכל הדברים.

י. וי"ל דהנה, 'יעקב אבינו לא מת', והינו שלא היה אצל יעקב הסדרונות של המיתה, אלא רק המעלות
של העלילה לעולם העליון.

וממילא אצל יעקב אבינו לא היתה העברת הצלם, אלא רק הסימנים האחרים שנשנו שם: שהכריזו
עליו בגן עדן, ושנשמתו עלתה בלילה לגן עדן. וזהו שכתב האור החיים, שיעקב הרגיש רק בחלק
מהדברים אשר יארגעו לאדם קדם מותו, על דרך הדגמה שהביא בזהר על העברת הצלם. ואמנם אצל
יעקב עצמו היו סימנים אחרים.